

การค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง

สื่อมวลชนตรงกับภาษาอังกฤษว่า Mass Communication Media ซึ่งหมายถึงสิ่งชักนำให้คนทั้งหมดคิดต่อรู้จักกันได้ทั่วถึง จะเห็นได้ว่าเป็นการนำสาร จะเป็นคำพูด ภาพ หรือเสียง ไปสู่บุคคลต่าง ๆ มากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ฉะนั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่ก้อนให้เกิดความจำเป็นในการติดต่อสัมพันธ์กัน เริ่มแรกโดยการใช้ภาษาใบ้ การแสดงท่าทาง การใช้สัญญาณลักษณะ เช่น ควันไฟ สัญญาณต่าง ๆ เช่น เสียงกลอง สัญญาณมือ เมื่อมนุษย์ได้เรียนรู้และมีความเจริญมากขึ้นจึงสามารถประดิษฐ์ตัวอักษรประเภทต่าง ๆ ใช้แทนคำพูด นอกจากนี้ก็ยังมีภาษาพูดเพื่อเป็นการสื่อความหมายให้เข้าใจ ต่อมาเมื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมเกิดขึ้น การติดต่อสื่อสารก็ชุกชานไปกับความเจริญเหล่านี้ไปสู่การค้นพบใหม่ ๆ ที่จะสื่อสารแก่บรรดามวลชนให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น การพบการส่งวิทยุ ระบบ โทรทัศน์ ฯลฯ อันเป็นอุปกรณ์ต่างวัตถุที่เสนอไปยังมวลชน

สื่อมวลชนที่ใช้ในการสื่อสารมวลชน อาจแบ่งได้เป็น ๓ พวก คือ

๑. สิ่งที่ยึดเป็นฟิล์ม (The Film Form) ได้แก่ภาพยนตร์เรื่อง ภาพยนตร์ข่าวและภาพยนตร์สารคดีต่าง ๆ เป็นต้น
๒. สิ่งตีพิมพ์ (The Printed Form) ได้แก่หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ข่าว และภาพยนตร์สารคดีต่าง ๆ เป็นต้น
๓. สิ่งที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และการบันทึกเสียง

สำเนา วารสาร "สื่อมวลชนกับการศึกษา" หนังสือบทความทางวิทยุกระจายเสียง ชุดความรู้ทั่วไปของกรมประชาสัมพันธ์ ๒๕๐๖, หน้า ๑๒๐.

ทาง ๑๒

สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อบุคคลทุกระดับที่ใช้สื่อแตกต่างกัน จากการอภิปรายถึงอิทธิพลของสื่อสารมวลชน นายประสงค์ หงสนันท์^๓ และผู้ร่วมอภิปราย ได้ให้คำจำกัดอิทธิพลสื่อมวลชนแต่ละชนิดดังนี้คือ

๑. อิทธิพลของหนังสือพิมพ์

- ๑. มีขอบเขตจำกัดเฉพาะผู้อ่านหนังสือออก
- ๒. มีคุณสมบัติที่ยั่งยืน เพราะ เก็บ เป็นหลักฐานอ้างอิงได้
- ๓. หนังสือพิมพ์มีคุณสมบัติจูงใจและให้การบันเทิง
- ๔. หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อคนทุกชั้นทุกวัย

๒. อิทธิพลของภาพยนตร์

- ๑. เข้าถึงความรู้สึกได้ง่าย เพราะได้ยินทั้งเสียงและได้เห็นทั้งภาพและสี
- ๒. ในแง่การศึกษา ช่วยอธิบายวิชายากให้เข้าใจง่าย ช่วยทำให้ประวัติศาสตร์มีชีวิตจิตใจ

ศาสตราจารย์จิตใจ

- ๓. มีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ เพราะเด็กชอบแสงหากการบันเทิงมากกว่าผู้ใหญ่

๓. อิทธิพลของวิทยุกระจายเสียง

- ๑. มีอิทธิพลมากที่สุด เพราะไปได้ไกล เข้าถึงคนไ้จำนวนมากที่สุดและทุกประเภท รวมทั้งผู้อ่านหนังสือไม่ออก ไม่เสียเวลา สถานที่และเสียค่าใช้จ่ายน้อย

^๒Ohara Robert C. "Mass Media for the Millions" The Process of Mass Communication, Random House, Inc., New York, 1961, p.89.

^๓ประสงค์ หงสนันท์ "สรุปการอภิปรายเรื่องอิทธิพลของสื่อสารมวลชน" การสัมมนาสื่อสารมวลชนครั้งที่ ๑ เรื่องอิทธิพลและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์กรมการทหารสื่อสาร, ๒๕๑๓, หน้า ๓๗-๓๘.

๒. เหมาะสำหรับผู้มีเวลาร่างมากและช่วยปรับปรุงสติปัญญา
  ๓. ฟังได้สนุกกว่าโทรทัศน์ เพราะจะใช้จินตนาการได้ตามใจตนเอง
  ๔. มีอิทธิพลทางภาษา และอาจใช้ เป็นเครื่องมือสร้าง เอกภาพทางภาษา
- ซึ่ง เป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อเอกภาพทางการเมือง
๕. มีอิทธิพลเหนือเด็กเป็นพิเศษ
  ๖. จะได้ผลดีเต็มที่เมื่อมีกลวิธีเสนออย่างถูกใจผู้ฟัง

๔. อิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์

๑. ขณะที่วิทยุโทรทัศน์ออกอากาศ ได้รับความนิยมนมากกว่าสื่อมวลชน
อย่างอื่น
๒. วิทยุโทรทัศน์เป็นภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์รวมกัน
๓. เข้าถึงผู้ดูในย่าน และจะมีอิทธิพลมากขึ้นทุกที
๔. ผู้ปกครองมีโอกาสได้ดูร่วมกับเด็กมากกว่าภาพยนตร์ตาม โรง ฉะนั้น
มีโอกาสได้อธิบายและชี้แจงแก่เด็ก และควบคุมการดูของเด็ก

เป็นที่ยอมรับกันว่าสื่อมวลชนทุกชนิด มีความสำคัญเท่าเทียมกัน คุณและโทษขึ้นอยู่กับเนื้อหา ผู้ใช้และการใช้ให้ถูกแก่กาลเทศะ : ซึ่งผู้ใช้จะต้องรู้จักเลือกรับสิ่งที่เป็นประโยชน์เพราะสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่บริการและรับใช้มวลชนจะทำหน้าที่

๑. หน้าที่ในการเสนอข่าวข้อเท็จจริง (Informative Function) เป็นบริการสาธารณะเพื่อการกระจายข่าวสาร และเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้สมาชิกในสังคมทราบข่าว เป็นประการสำคัญของการสื่อสารมวลชน

๒. หน้าที่ในการเสนอความคิดเห็น (Opinion Function) สื่อสารมวลชนทุกประเภทมีบทบาทสำคัญในการเสนอความคิดเห็นในปัญหาหนึ่งปัญหาใด ซึ่งมีผลกระทบต่อผลประโยชน์อื่นเป็นส่วนรวมของสังคม สื่อมวลชนเป็นผู้นำที่สำคัญในทางความคิดเห็นของมวลชน

๓. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง (Entertainment Function) การให้ความบันเทิงแก่มวลชนเป็นหน้าที่ประการสำคัญของการสื่อสารมวลชนทุกชนิด หนังสือพิมพ์และ

นิตยสาร ต้องมีนวนิยายหรือเรื่องสั้น เพื่อความบันเทิงของผู้อ่าน วิทยุ หรือโทรทัศน์ต้องมีรายการดนตรีหรือการแสดง เพื่อความสนุกสนานของผู้ฟังและผู้ชม^๕

สื่อมวลชนมีหน้าที่บริการและรับใช้ผู้อ่าน ผู้ฟัง และผู้ชมทุกเพศ ทุกระดับชั้นในทุกหนทุกแห่งที่สื่อมวลชนบางชนิดสามารถจะแพร่ไปถึงได้ และทุกวันนี้สื่อมวลชนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เพราะเรามีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ได้ฟังวิทยุ ใ้ดูและชมภาพยนตร์ และโทรทัศน์อยู่เสมอ ดังนั้น ทักษะ ทักษะ ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของผู้อ่าน ผู้ฟัง และผู้ชมสื่อมวลชนต่าง ๆ ย่อมตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งที่เขาได้รับอยู่เป็นนิจ^๕

บทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษา

เมื่อสิ่งต่าง ๆ เข้ามาบีบบังคับในทางสังคม และมีอิทธิพลดังกล่าวนี้ จึงทำให้วงการต่าง ๆ โดยเฉพาะวงการศึกษากำดั่งสนใจศึกษาค้นคว้าหาวิธีและโอกาสที่จะส่งเสริมเพื่อใช้ประโยชน์ของบทบาทและอิทธิพลในทางที่ดีของสื่อมวลชนที่มีต่อการศึกษาเล่าเรียนในระดับต่าง ๆ กันอย่างซบซึ้งแนบ^๖ ดังจะเห็นได้จากการทำงานการศึกษา นำเอาสื่อมวลชนต่าง ๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอนคือ

^๕เกษม ศิริสัมพันธ์ "การสื่อสารมวลชน-ความหมายและอิทธิพล" การสัมมนาสื่อสารมวลชนครั้งที่ ๑ เรื่องอิทธิพลและความรับผิดชอบของสื่อสารมวลชน กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์กรมการทหารสื่อสาร, ๒๕๐๗, หน้า ๒๓.

^๖แม่เฒ่าช ชาติ "บทบาทสื่อมวลชนในการทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ" วารสารอุปกรณ์การศึกษา ปีที่ ๑ เล่ม ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๐๕), หน้า ๒.

^๗สำเภา วรวงูร "สื่อมวลชนกับการศึกษา" วารสารศูนย์ศึกษา ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๐๖, โรงเรียนการช่างวุฒิศึกษา แผนกการพิมพ์ หน้า ๕.

วิทยุ

กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นคุณค่าของการใช้วิทยุเป็นอุปกรณ์การสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยจัดโครงการ "วิทยุโรงเรียน" ในจังหวัดพระนครและธนบุรี และได้จัดขยายงานวิทยุโรงเรียนไปยังจังหวัดอื่น ๆ อีก ๒๐ จังหวัด โครงการนี้เริ่มเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๑ เป็นการจัดเสวนอบทเรียนทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อช่วยการสอนของครู วิชาที่สอนคือ วิชาขับร้องและดนตรี ระดับประถมปีที่ ๑-๔ วิชาสังคมศึกษา ระดับประถมปีที่ ๑ - ๔ วิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ๓)

กองเผยแพร่การศึกษาก็มีโครงการขยายระดับการกระจายเสียงวิชาภาษาอังกฤษให้ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยค่อย ๆ ขยายไปเป็นปี ๆ และในปีต่อไป หากมีบุคลากรพอที่จะขยายงานได้ก็จะจัดการกระจายเสียงบทเรียนวิชาสังคมศึกษาและวิชาขับร้องดนตรีเพิ่มขึ้นในระดับประถมตอนต้น ทั้งอาจเพิ่มการกระจายเสียงบทเรียนวิชาแขนงอื่นด้วย เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ และภาษาไทย เป็นต้น^{๑)}

สำหรับในต่างประเทศที่เจริญแล้ว กิจกรรมวิทยุโรงเรียนเป็นที่นิยมแก่ครูและนักเรียนมาก เช่น ในอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มีการจัดรายการเพื่อการศึกษา เช่น สถานีวิทยุของอังกฤษ B.B.C. (British Broadcasting Co - Operation) มีสภาคือ The School Broadcasting Council for the United State Kingdom เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและช่วยจัดรายการเพื่อการศึกษาแก่ B.B.C. โดยช่วยเหลือครูและนักเรียน เช่น ช่วยครูผู้สอนให้สอนดีขึ้น ส่งเสริมการสอนทุกวิชา ทางค่านักเรียนได้จัดทำบทเรียนทางวิทยุในวิชาต่าง ๆ เป็นต้นว่า สังคมศึกษา วรรณคดี ภาษาศิลปะ ดนตรี

^{๑)} ยิง อิงคเวทย์ "งานวิทยุโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ" การสัมมนาสื่อสารมวลชนครั้งที่ ๑ เรื่อง อิทธิพลและความรับผิดชอบของสื่อสารมวลชน กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์กรมการทหารสื่อสาร, ๒๕๐๗, หน้า ๑๖๐.

ฯลฯ ซึ่งผลปรากฏว่าเป็นที่นิยมของโรงเรียนมาก

โทรทัศน์

การนำโทรทัศน์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนของครูและนักเรียนนี้ เทศบาลนครกรุงเทพและสถานีไทยโทรทัศน์ช่อง ๕ ได้ร่วมกันจัดการสอนทางโทรทัศน์ เพื่อใช้ เป็นเครื่องช่วยสอนนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเทศบาล โดยเริ่มดำเนินงานเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๗ วิชาที่จัดสอนคือ สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ รายการข่าว ศิลปศึกษาและวิทยาศาสตร์

ภาพยนตร์

ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ให้ผู้รับได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งทางประสาทหู และตา ทำให้ผู้ชมได้เห็นความเคลื่อนไหวต่อเนื่องของภาพที่ปรากฏ สามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่หาดูได้ยากให้ปรากฏอย่างชัดเจนได้ เช่น การแสดงอวัยวะภายในของคน นอกจากนี้ยังนำสิ่งที่อยู่ไกลให้มาใกล้ได้ เช่น การดำเนินชีวิตของบุคคลในแถบซีกโลก ภาพยนตร์จะช่วยให้อุณหภูมิต่าง ๆ ที่เด็กเรียนมีความกระจ่างชัดเจน ละเอียดลึกซึ้ง เข้าใจ และเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต เช่น เกี่ยวกับโบราณสถาน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความสนใจ ทักทายให้แก่เด็ก แต่ภาพยนตร์ที่จะให้ประโยชน์ทางการศึกษายังมีน้อย ส่วนใหญ่จะผลิตขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้ามากกว่าอย่างอื่น อย่างไรก็ตามก็มีบางวงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้จัดทำภาพยนตร์ทางการศึกษาบ้าง เป็นจำนวนน้อย

หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อประชาชน โดยเฉพาะผู้ได้รับการศึกษามากที่สุด เพราะการที่หนังสือพิมพ์สามารถเก็บ เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ และก็ให้ความรู้ความบันเทิง

ในคอลัมน์และเรื่องต่าง ๆ ได้ครบครัน และสามารถสร้างทัศนคติ จินตนาการด้วยตนเอง จากกาที่ได้อ่าน แม้ว่าจะมีข้อจำกัดคือไม่สามารถไปทุกหนทุกแห่งด้วยเวลาอันรวดเร็ว เช่น วิทยุ และต้องใช้พื้นฐานทางการศึกษา ด้านการอ่านหนังสือก็ตาม แต่ก็ให้ความรู้ เนื้อหาทางด้านการศึกษามากที่สุดกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ

คุณค่าของสื่อมวลชนในด้านการศึกษา^๙

๑. วิทยุให้ประโยชน์ทางการศึกษาดังนี้

๑. ให้เนื้อหาที่ทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโลก
๒. เนื่องจากวิทยุให้ทั้งความรู้ และความบันเทิง จึงทำให้ผู้ฟัง เกิดความเข้าใจดีและจำได้แม่นยำ
๓. ช่วยให้เกิดความคิดและจินตนาการ โดยการเสนอปัญหาและความคิดเห็นต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น

๒. โทรทัศน์ให้ประโยชน์ทางการศึกษาดังนี้

๑. โทรทัศน์สามารถนำข่าวสารและเรื่องราวซึ่งเป็นทั้งภาพและเสียง ไปสู่ผู้รับได้ ช่วยให้ผู้รับ เกิดความรู้สึกว่าเหตุการณ์นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน
๒. ผู้ปกครองที่มีความรู้ ได้รู้จักเด็กและแนะนำให้เกิดชมรายการที่ดี โทรทัศน์จะมีบทบาทช่วยในการอบรมและฝึกนิสัยที่ดีให้แก่เด็กได้
๓. โทรทัศน์ช่วยเสริมบทเรียนและการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
๔. โทรทัศน์เป็นครูคนที่สามของเด็ก ๆ นอกเหนือไปจากพ่อแม่และครูอาจารย์ที่โรงเรียน^{๑๐}

^๙สุภา ขำรัง โสคติ เพ็งอ่างถึง

^{๑๐}รื้อปะเนี้ย นาคกรทรรพ "เด็กกับสื่อสารมวลชน" การสัมมนาสื่อสารมวลชนครั้งที่

๑ เรื่อง อิทธิพลและความรับผิดชอบของสื่อสารมวลชน หน้า ๒๐๕.

๓. ภาพยนตร์ให้ประโยชน์ทางการศึกษาดังนี้

๑. ให้ข่าวสารความรู้ เป็นการเสริมสร้างสติปัญญา เช่น ภาพยนตร์ข่าว และภาพยนตร์สารคดี เป็นต้น
๒. ส่งเสริมการอาชีพ เช่น การประมง การเกษตร และการอุตสาหกรรม
๓. ภาพยนตร์มีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติ และความประพฤติของบุคคล ในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ชมชอบเลียนแบบอย่างจากสิ่งที่ตนสนใจในภาพยนตร์ ไป ประพฤติปฏิบัติ ฉะนั้นจึงต้องมีการควบคุมภาพยนตร์ ไม่ให้เผยแพร่ภาพที่เป็นภัยแก่สังคม
๔. ภาพยนตร์ให้ความรู้ในค่านิยมอันดี ทั้งให้ค่านิยมส่งเสริมและ ป้องกัน
๕. ภาพยนตร์ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจในการอ่านสิ่งใหม่ ๆ^{๑๑}

๔. หนังสือพิมพ์และนิตยสารให้ประโยชน์ทางการศึกษาดังนี้คือ

๑. ช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางขึ้น ข่าวและสารคดีบาง เรื่องอาจ ช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ในวิชาที่เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนเป็นคนที่ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ความเป็นไป ของ การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดีอีกด้วย
๒. ช่วยปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
๓. ช่วยให้ผู้อ่านมีความคิดวิจารณ์เนื้อหาและเรื่องราวต่าง ๆ จากการอ่านและก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
๔. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวและการค้นคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และให้

^{๑๑}Valenti, Jack, "Schools and Films: The Exciting Revolution" The Bulletin of the National Association of Secondary School Principle, 52(328), 41 May 1968.

ความรู้รอบตัว

๕. เพื่อให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งในประเทศและในโลก^{๑๒}

๖. วิจัยรณรงค์เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความคิดเห็นต่าง ๆ^{๑๓}

สื่อมวลชนเปรียบเสมือนมีคสองคม อาจใช้ให้เป็นประโยชน์ เป็นครู เป็นผู้นำ มติมหาชนก็ได้ ในขณะที่เดียวกันอาจใช้เพื่อการปลุกปั่นมอมเมาทำลายก็ได้ อิทธิพลประการสำคัญของสื่อมวลชนคือเป็นแหล่งผลิต "วัฒนธรรม" (Mass Culture)^{๑๔} วัฒนธรรมเป็นกรอบของพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เป็นแนวโน้มแห่งทัศนคติ การสื่อมวลชนเป็นการติดต่อเข้าถึงตัวทุกคน จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวโน้มทางวัฒนธรรมและทัศนคติของมวลชน ทุกวันนี้หนังสือพิมพ์ก็ วิทยุก็ โทรทัศน์หรือภาพยนตร์ก็ มีอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชน ความประพฤติบางประการถูกกำหนดชักจูงจากสิ่งที่เราอ่านจากหนังสือพิมพ์ ฟังจากวิทยุหรือจากโทรทัศน์ และภาพยนตร์ แนวความประพฤติเหล่านี้เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชนซึ่งเป็นแม่พิมพ์หล่อกรอบของวัฒนธรรม บทบาทของสื่อมวลชนนับวันจะแผ่ขยายกว้างออกไป จึงเป็นการสมควรยิ่งที่จะได้มีการพิจารณากันว่าเราจะใช้สื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ได้เพียงใด อย่างไร และควรคำนึงถึงการนำเอาสื่อมวลชนเข้ามาเป็นเครื่องช่วยการศึกษาในทุกระดับการศึกษาและทุกแขนงวิชา

^{๑๒} Emery, Edwin and Others, Introduction to Mass Communication, p.162.

^{๑๓} Ibid.

^{๑๔} Norman Jacobs (ed), Culture for the Millions, Mass Media in Modern Society, Princeton : D an Mostrand, 1961.